

פיגוע הדקירה בלונדון שבוצע בהשראת דאעש ומשמעויותיו

2 בדצמבר 2019

כללי

פיגוע הדקירה בגשר לונדון (שני הרוגים ושלושה פצועים) היה הפיגוע ראשון שבוצע בשנת 2019 בבריטניה ובמדינות המערב בכלל, שעל ביצועו קיבל דאעש אחריות. הפיגוע בוצע ע"י עת'מאן ח'אן, אזרח בריטי ממוצא פקיסטאני, בעל פרופיל מוכר של מחבלים מבצעי פיגועים בהשראת דאעש באירופה: מוצא מוסלמי, אידאולוגיה ג'האדיסטית, שהייה בכלא (שם עוברים האסירים לעיתים תהליך רדיקליזציה). חריג בפרופיל זה ניתן לראות בניסיון המעשי הטרוריסטי שרכש הפעיל במסגרת התארגנות שנחשפה בבריטניה בשנת 2010 שתכננה, בין השאר, לפוצץ מטען בבניין הבורסה של לונדון.

◀ פיגוע הדקירה בגשר לונדון היה הפיגוע היחיד שבוצע בהשראת דאעש במדינות המערב במהלך שנת 2019. בחינת ההיקף הרב-שנתי של פיגועים שביצע דאעש, או כאלו שבוצעו בהשראתו (מרבית הפיגועים) מצביע על עלייה שיטתית בהיקף הפיגועים בין השנים 2014 ועד ל-2016 (24 פיגועים בשנת 2016). אולם מאז חלה ירידה שיטתית בהיקף הפיגועים באירופה ובמדינות המערב עד לצניחה הכמעט מוחלטת בשנת 2019 (ראו גרף בנספח).

◀ הירידה הרב-שנתית בהיקף הפיגועים נובעת בראש ובראשונה מהמכות הקשות שספג דאעש בסוריה ובעיראק, שתי "מדינות הליבה" שלו, שהובילו לאובדן הח'ליפות האסלאמית. מכות אלו נמשכו בשנת 2019 ובאו לידי ביטוי בקריסת תשתית דאעש בעמק הפרת (נפילת אלבאע'וז) והריגת מנהיג הארגון אבו בכר אלבע'דאדי (בסיכול ממוקד ע"י ארה"ב). אלה פגעו בכוח המשיכה של המותג "דאעש" וביכולות המבצעיות של הארגון. כפועל יוצא מכך נפגעה מידת המוטיבציה של תומכיו להוציא לפועל פיגועים, למרות ניסיונות הדרבון הבלתי פוסקים של בכירי דאעש ושל מערך התקשורת שלו.

◀ הפיגוע האחרון בגשר לונדון המחיש, כי בבריטניה ובמדינות נוספות באירופה קיים פוטנציאל של תומכי דאעש, העלול לבוא לידי ביטוי נרחב יותר בעתיד. פוטנציאל זה נשען בראש ובראשונה על האחיזה שיש לאידאולוגיה הסלפית-ג'האדיסטית בקרב קהילות מוסלמיות במדינות השונות ופעילים מקומיים העלולים להוציא לפועל את תפיסתם הג'האדיסטית הלכה למעשה. הפעילים הללו כוללים אסירים משוחררים החוזרים למרחב הציבורי, חלקם לאחר תהליך רדיקליזציה בכלא; פעילים שרכשו ניסיון קרבי המצליחים לשוב מסוריה ובעיראק; ובני משפחות דאעש (נשים וילדים) העלולים להביא עימם למדינות האם את האידאולוגיה הג'האדיסטית, שליוותה אותם במהלך שהותם במדינה האסלאמית.

חידוש אפשרי של גל פיגועי ההשאה שדעך הינו כיום איום מרכזי על מדינות אירופה ועל המערב בכלל. ההתמודדות עם פוטנציאל זה מחייבת היערכות מתאימה של שירותי הביטחון במדינות המערב בשתי רמות: ברמה המדינתית (פיקוח אפקטיבי יותר על הפעילים המקומיים) ברמה הבין-מדינתית (פיקוח על תנועת הפעילים ובני משפחותיהם מהמזרח התיכון לעבר מדינות האם תוך העמקת שיתוף הפעולה המודיעיני). מעבר לכך במישור האסטרטגי נדרש גם המשך המערכה של ארה"ב ומדינות הקואליציה נגד דאעש בסוריה ובעיראק, שתי מדינות הליבה, משום שהתחזקות מחודשת של דאעש בהן תקרין בהכרח על המוטיבציה של פעילים ג'האדיסטים לשוב ולבצע פיגועים באירופה ובמדינות המערב.

תיאור הפיגוע בגשר לונדון

ב-29 בנובמבר 2019 ביצע עת'מאן ח'אן, מחבל ג'האדיסטי ממוצא פקיסטאני, פיגוע דקירה באזור גשר לונדון. בפיגוע נהרגו שני בני אדם (גבר ואישה) ושלושה נוספים נפצעו. עוברי אורח ובהם כמה אסירים משוחררים, שהשתתפו בסדנה שנערכה בקרבת מקום, השתלטו על המחבל. המחבל הדוקר נורה למוות ע"י שוטרים, שהוזעקו למקום. דאעש קיבל אחריות לביצוע הפיגוע.

שוטרים ואזרחים בקרבת המחבל, השרוע על הקרקע לאחר שנורה בידי שוטר (ae, 24), אתר חדשות מאיחוד האמירויות, צילומים מתוך סרטון שצולם מגשר לונדון, 29 בנובמבר 2019).

◀ פיגוע הדקירה החל באולם, שבו נערך כנס של אוניברסיטת קיימברידג' לשיקום אסירים משוחררים. בכנס השתתף גם המחבל הדוקר, שהינו אסיר משוחרר. במהלך הכנס איים המחבל על הנוכחים כי הוא "יפוצץ את כולם" באמצעות חגורת-נפץ דמה אותה לבש. לאחר מכן הוא שלף סכין והחל במסע הדקירות. מהאולם יצא הדוקר לכיוון גשר לונדון.

◀ גשר לונדון הינו אחד מסמלי הבירה הבריטית. לפני כשנתיים וחצי (3 ביוני 2017) בוצע בו פיגוע דריסה ודקירה, ע"י שלושה מחבלים שעליו קיבל דאעש אחריות. בפיגוע זה נהרגו שבעה עוברי אורח ו-48 נפצעו. הפיגוע הקודם בגשר לונדון בוצע במסגרת מאמץ שעשה דאעש באותה העת להוציא לפועל פיגועי ראוה במדינות המערב במהלך חודש רמז'אן, כשברקע ההתקפה של הקואליציה וכוחות SDF נגד אלרקה, "בירת" דאעש בסוריה.

קבלת האחריות של דאעש על ביצוע הפיגוע

◀ ב-30 בנובמבר 2019, יום לאחר הפיגוע, קיבל עליו דאעש אחריות. בהודעת קבלת האחריות, שפרסמה סוכנות אעמאק של דאעש, צויין: "מבצע ההתקפה של לונדון אתמול נמנה על לוחמי המדינה האסלאמית. הוא ביצע את הפיגוע מתוך היענות לקריאות [הארגון] לתקוף אזרחים של מדינות הקואליציה [הבינלאומית נגד דאעש]" (טלגרם, 30 בנובמבר 2019). נוסח ההודעה עשוי להעיד כי המדובר בפיגוע השראה, שבוצע כהיענות לקריאות דאעש לפגוע במדינות הקואליציה. הריגתו של מנהיג דאעש אבו בכר אלבע'דאדי, עשויה הייתה להגביר את המוטיבציה של ג'האדיסטים תומכי דאעש לנקום את מותו. **אולם בפועל בוצע עד כה רק הפיגוע בבריטניה.**

הודעת קבלת האחריות של דאעש
(אעמאק באמצעות טלגרם, 30 בנובמבר 2019).

מאפייני דמותו של עת'מאן ח'אן, מבצע הפיגוע בגשר לונדון

◀ מבצע פיגוע הדקירה בגשר לונדון הינו עת'מאן ח'אן, בן 28, בריטי ממוצא פקיסטאני (מוצא משפחתו מאזור קשמיר שבשליטת פקיסטאן). עת'מאן ח'אן נעצר ב-2010 בשל חברותו בהתארגנות ג'האדיסטית שמנתה תשעה פעילים, ששאבה השראתה מארגון אלקאעדה. ההתארגנות תכננה להטמין מטען בשירותים בבורסה של לונדון ולבצע פיגועי ראוה נוספים. אנשי ההתארגנות תכננו לגייס כספים להקמת מחנה אימונים בקשמיר שבשליטת פקיסטאן ולשגר מוסלמים בריטים להתאמן שם.

◀ עת'מאן ח'אן הוגדר כאחד משלושת הפעילים הרציניים ביותר מקרב חברי ההתארגנות הג'האדיסטית. בשנת 2012 נידון עת'מאן ח'אן למינימום של שמונה שנות מאסר. הוא ריצה שש שנים בכלא וזכה בדצמבר 2018 לשחרור מוקדם. בעת ביצוע פיגוע הדקירה נשא עליו ח'אן אזיק אלקטרוני, בשל שחרורו המוקדם.

עת'מאן ח'אן בעת מתן פסק הדין נגדו ב-2012
(משטרת בריטניה, 29 בנובמבר 2019).

◀ האידאולוגיה הג'האדיסטית של עת'מאן ח'אן הושפעה להערכתנו משתי דמויות בולטות בעלות מוניטין בג'האד העולמי:

◆ **אנאר אלעולקי:** פעיל ג'האדיסטי יליד ארה"ב, ממוצא תימני. הוא נסע לאפגניסטאן והשתתף שם במחנות האימונים של אלקאעדה. מאוחר יותר עבר לתימן והיה מבכירי ארגון אלקאעדה בחצי האי ערב. אלעולקי גייס פעילים ממדינות המערב ואימן אותם במחנות בתימן. את האידאולוגיה הג'האדיסטית שלו, שממנה הושפע עת'מאן ח'אן, הוא הפיץ באמצעות האינטרנט. אלעולקי נהרג בתימן בספטמבר 2011 בסיכול ממוקד של ארה"ב באמצעות כלי טיס בלתי מאויש.

אנור אלעולקי
(מתוך סרטון ביוטיוב, 30 בספטמבר 2011).

◆ **אנג'ם צ'ודרי (Anjem Choudary):** ג'האדיסטי בריטי, ממוצא פקיסטאני, יליד 1967. למד רפואה באוניברסיטת סאות'המפטון אך עבר ללמוד משפטים והפך לעורך דין. מאוחר יותר מונה לראש לשכת עורכי הדין המוסלמים. היה עוזרו של הג'האדיסט בכרי מחמד (שנמלט ללבנון), אשר הקים את ארגון אלמהאג'ירון. הארגון פורק בעקבות החלטת בריטניה לאסור על פעילותו. במקומו הוקם ארגון אהל אלסנה ואלג'מענה. מאוחר יותר סייע צ'ודרי להקמת ארגון אלע'רבא, שגם פעילותו נאסרה. בנובמבר 2008 הוא הקים את Islam4UK והפך לדובר שלה. פעילות הארגון נאסרה על ידי שלטונות בריטניה בשנת 2010. צ'ודרי מתח ביקורת על פעילות בריטניה בעיראק ואפגניסטאן ושיבח את בן לאדן על תקיפות הטרור נגד ארה"ב ובריטניה.

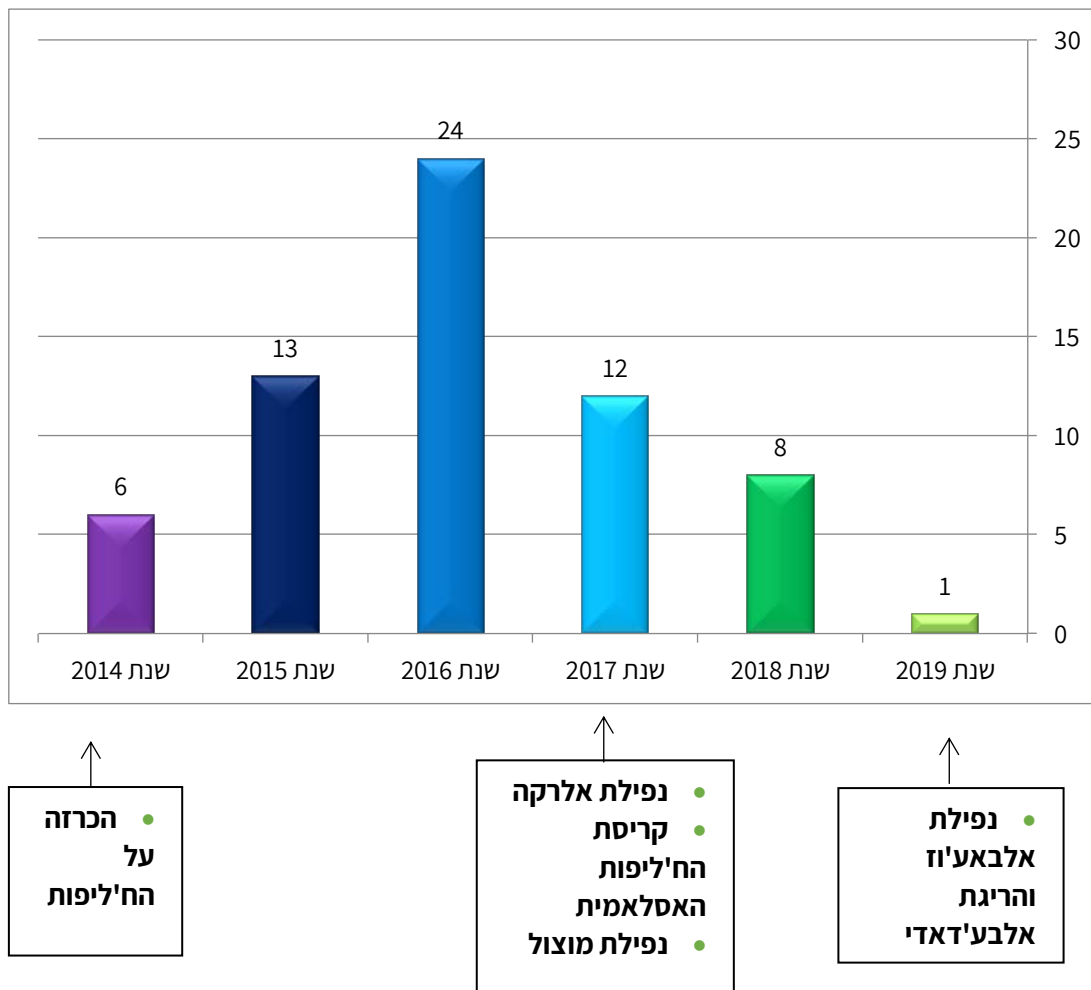
אנג'ים צ'ודרי
(אליום אלסאבע, 16 בפברואר 2019).

◀ באוגוסט 2016 **נידון אנג'ים צ'ודרי לעד עשר שנות מאסר** בהאשמת תמיכה במדינה האסלאמית, בעקבות שבועת אמונים שלו לדאעש. צ'ודרי הורה לתומכיו לציית לאבו בכר אלבע'דאדי, מנהיג דאעש, ולצאת לסוריה כדי לתמוך בדאעש ובח'ליפות (הגארדיאן, 16 באוגוסט 2016). באוקטובר 2018 שוחרר צ'ודרי ממאסרו. עת'מאן ח'אן תואר **כתלמידו וידידו האישי של צ'ודרי** (סקיי ניוז, 2 בדצמבר 2019). נראה כי אנג'ים צ'ודרי היה קשור להתארגנות הטרור שנחשפה ב-2010, שאליה השתייך עת'מאן ח'אן.

פיגועים שביצע דאעש באירופה במהלך 2019

◀ הפיגוע בגשר לונדון היה היחידי שבוצע בהשראת דאעש במדינות המערב במהלך שנת 2019, ושעליו דאעש קיבל אחריות¹. מאז פיגוע הירי שבוצע בשטרסבורג שבצרפת (11 בדצמבר 2018), שעליו קיבל דאעש אחריות, לא בוצעו פיגועים ע"י פעילי דאעש או בהשראתו באירופה או בכל מדינה מערבית אחרת.

ירידת היקף הפיגועים באירופה ובשאר מדינות המערב (רובם הגדול "פיגועי השראה")²

¹ באפריל 2019 בוצעה שורה של פיגועים נגד כנסיות ובתי מלון בסרי לנקה. מרבית ההרוגים (253) היו מקומיים. בין ההרוגים כארבעים אזרחים זרים, מרביתם ממדינות המערב (פירוט ראו מחקר מרכז המידע מ-29 באפריל 2019: "מתקפת הטרור בסרי לנקה: תמונת מצב ומשמעויות"). הפיגוע בסרי לנקה אינו נכלל בסטטיסטיקה משום שלא בוצע במדינה מערבית ומרבית הנפגעים בו לא היו אזרחי מדינות המערב.

² עדכני ל-1 בדצמבר 2019.

העדר כמעט מוחלט של פיגועים באירופה ובמדינות המערב בשנת 2019 הינו המשך **למגמה עקבית של ירידה בהיקף הפיגועים שביצע דאעש מאז שיא מתקפת הטרור בחו"ל בשנת 2016**. בלימת גל הטרור באירופה ובשאר מדינות המערב נובעת בראש ובראשונה **מהמכות הקשות שספג דאעש בסוריה ובעיראק בשנים האחרונות**: נפילת מוצול; קריסת הח'ליפות האסלאמית; נפילת אלרקה "בירת" דאעש בסוריה; נפילת באע'וז ותשתית דאעש בעמק הפרת; הריגת אבו בכר אלבע'דאדי. **מכות רצופות אלו פגעו הן בכושר המשיכה של ה"מותג" דאעש והן ביכולת המבצעית של אנשיו** וכפועל יוצא מכך גם **במידת המוטיבציה של תומכיו להוציא לפועל פיגועים** (על אף ניסיונות דרבון בלתי פוסקים של דאעש לבצע פיגועים במדינות המערב).

◀ אולם הפיגוע האחרון בגשר לונדון ממחיש כי בבריטניה, ובמדינות נוספות במערב אירופה, **קיים פוטנציאל לפיגועי השראה העלול לבוא לידי ביטוי נרחב יותר בעתיד**. פוטנציאל זה נובע בראש ובראשונה **מהשורשים שיש לאידאולוגיה הסלפית-ג'האדיסטית**, בקהילות המוסלמיות ובכמה מדינות מאירופה. לכך יש להוסיף **פוטנציאל אנושי העלול לנסות ולהוציא אידאולוגיה זאת מהכוח אל הפועל**. פוטנציאל זה כולל **אסירים משוחררים החוזרים למרחב הציבורי, חלקם לאחר שעברו תהליך רדיקליזציה ג'האדיסטית בכלא; פעילים החוזרים מסוריה ועיראק למדינות האם שלהם (למרות הקשיים שהמדינות השונות מערימות על חזרתם); בני משפחות פעילי דאעש (נשים וילדים), ספוגים ברוח ג'האדיסטית, עלולים גם הם לנסות ולחזור למדינות האם, להביא עימם את האידאולוגיה הסלפית-ג'האדיסטית, ולהתערות בקהילות המוסלמיות המקומיות**.